

## ЗАХИСТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ

### PROTECTION OF INVESTMENT ACTIVITY AND BUSINESS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: METHODOLOGY ISSUES

Логвинський Г.В., доктор філософії у галузі права,  
адвокат

У сучасному світі, де трансграничні зв'язки та глобалізація відіграють важливу роль, захист бізнесу стає ключовою проблемою. Підприємства та інвестори зіштовхуються зі складними викликами, що випливають з економічної та політичної нестабільності. Незважаючи на це, проблема захисту інвестиційної діяльності та бізнесу залишається недостатньо дослідженою у сфері кримінально-правової теорії. Справа у тому, що за роки становлення державності України мінливість економічних та політичних процесів відіграла свою роль та потребує додаткового наукового осмислення. Новітній етап розвитку таких норм в Україні розпочався з розпадом біполярної системи в світі та переходу держави від тоталітарного режиму до демократичного, що призвів до зміни системи цінностей в державі.

Стаття є комплексним дослідженням, спрямованим на наукові розвідки основ кримінально-правового захисту інвестиційної діяльності та захисту бізнесу в умовах сталого розвитку. Основною метою дослідження є виявлення сутності та особливостей кримінально-правової охорони інвестиційної діяльності та захисту бізнесу. Під кримінально-правовою охороною розуміють заходи по забезпеченню безпеки існуючих суспільних відносин та інтересів та утримання громадян від злочинних посягань шляхом визначення в кримінальному законі шкідливих для особи, суспільства та держави правопорушень та встановлення за їх вчинення кримінальних покарань та інших заходів кримінально-правового впливу. Дослідження кримінально-правової охорони вимагає також аналізу соціальних передумов криміналізації таких злочинів та відповідних перспектив удосконалення норм кримінального закону та практик його застосування. Розглядаються фактори, які впливають на ефективність заходів захисту, такі як економічна конкуренція, політична стабільність, рівень правової культури тощо. Дослідження базується на аналізі сучасних підходів до кримінально-правового захисту бізнесу та інвестицій. Результати дослідження можуть використовуватися для удосконалення методології кримінально-правового регулювання та практики захисту бізнесу в умовах глобалізації та трансграничних зв'язків. Вони сприятимуть розробці нових стратегій та підходів до забезпечення безпеки бізнесу та інвестиційної діяльності.

**Ключові слова:** сталий розвиток, кримінально-правова охорона, інвестиційна діяльність, методологія, кримінально-правова теорія.

In today's world, where cross-border connections and globalisation play an important role, business protection is becoming a key issue. Businesses and investors face complex challenges stemming from economic and political instability. Despite this, the problem of protecting investment activity and business remains insufficiently researched in the field of criminal law theory. The fact is that during the years of formation of Ukraine's statehood, the volatility of economic and political processes has played a role and requires additional scientific understanding. The newest stage in the development of such norms in Ukraine began with the collapse of the bipolar system in the world and the transition of the State from a totalitarian regime to a democratic one, which led to a change in the system of values in the State.

The article is a comprehensive study aimed at researching the fundamentals of criminal law protection of investment activity and business protection in the context of sustainable development. The main purpose of the study is to identify the essence and specific features of criminal law protection of investment activity and business protection. Criminal law protection is understood to mean measures aimed at ensuring the security of existing social relations and interests and deterring citizens from criminal encroachments by defining in criminal law offences harmful to an individual, society and the State and establishing criminal penalties and other measures of criminal law influence for their commission. The study of criminal law protection also requires an analysis of the social prerequisites for criminalisation of such offences and the relevant prospects for improving the provisions of criminal law and the practice of its application. The author examines the factors that affect the effectiveness of protection measures, such as economic competition, political stability, the level of legal culture, etc. The study is based on the analysis of modern approaches to criminal law protection of business and investments. The results of the study can be used to improve the methodology of criminal law regulation and business protection practice in the context of globalisation and cross-border relations. They will contribute to the development of new strategies and approaches to ensuring business and investment security.

**Key words:** sustainable development, criminal law protection, investment activity, methodology, criminal law theory.

Відомо, що злочинність, право, система кримінальної юстиції «співпрацюють» із різними соціальними інститутами, як політика, економіка, культура, комунікації, релігія. Саме через них кримінально правові норми формують належні інструменти у сфері розбудови суспільного впливу на злочинність в сенсі верховенства права та сталого розвитку [1, с. 46]. При чому злочинність та кримінально-правовий вплив, вже вийшли за межі суто національних конструктів та повинні вивчатися у більш широкому полі взаємодій, які пов'язуються із необхідністю функціонування безпечного суспільства та стабільних економічних відносин у всьому світі.

Аналітики до глобальних проблем, пов'язаних із злочинним впливом, окрім актів міждержавної агресії та діяльності парамілітарних акторів, які заслуговують окремого ретельного аналізу, відносять [2]:

демографічну проблему, що викликана швидким зростанням населення Землі. Кожні 11-13 років населення Земної кулі зростає на 1 млрд. чол., зростає кількість перенаселених районів, 95% населення проживає в Азії, Африці, Латинській Америці. В той же час у країнах Європи спостерігається депопуляція (зменшення чисельності) місцевого населення;

продовольчу проблему, що є наслідком відставання темпів зростання обсягів виробництва сільгосппродукції від темпів зростання чисельності населення. В результаті 10% населення Землі голодує. Майже 100% цих людей проживає у країнах, що розвиваються;

енергетичну та сировинну проблеми породжені швидкими темпами вичерпання відповідних ресурсів та їх обмеженістю;

екологічну проблему, яка породжена господарською діяльністю людей та нездатністю природи до саморегулювання;

незаконне освоєння світового океану, що виключає їх ресурси до економічного процесу;

незаконний обіг товарів та послуг, шляхом зловживання правом та застосуванням кримінальних практик;

інтернаціоналізацію злочинності в економічній сфері, посилення її впливу на національні господарські комплекси, зростання заподіяної шкоди [3].

Проблема злочинності, яка ще до недавнього часу вважалась внутрішньою справою держави, на сьогоднішній момент не може вирішуватись урядом самостійно. Це пояснюється тим, що злочинність не просто зростає, а набуває міжнародного характеру.

Відомо, що глобалізація створює нові загрози безпеці людини як у багатих, так і в бідних країнах. Її наслідками є фінансова й економічна нестабільність, негарантованість зайнятості та доходів, ризики для здоров'я, незадовільна особиста безпека, загострення політичних, гуманітарних і суспільних проблем. У свою чергу, зниження рівня соціального контролю в пострадянських країнах, з одного боку, та перехід до капіталізму – з іншого, супроводжуються навальним поширенням тіньової економіки та посиленням східноєвропейських злочинних організацій. Спостерігається також тенденція до локалізації (розширення автономії), регіоналізації, а звідси – зростання націоналізму та фундаменталізму (у деяких мусульманських країнах), що призводить до протистояння носіїв такої ідеології з центральними органами влади, а також до міжнародних конфліктів [4; 5].

У сучасних умовах розвитку транскордонних зв'язків та глобалізації сфера феноменології, етіології та протидії криміналу як складова політичної та економічної безпеки держави потребує особливої уваги [6]. Наявність численних наукових позицій з приводу окремих дискусійних питань щодо регламентації кримінально-правової охорони відносин у сфері зовнішньоекономічної діяльності, вказує як на актуальність проблематики, так і на значні ускладнення у процесі кваліфікації злочинів, які посягають на відповідні об'єкти. Відомі роботи А.М.Бойка, О.О.Дудорова, В.М.Поповича, О.Г.Кальмана, В.О.Навроцького, Є.Л.Стрельцова, В.Я.Тація, М.І Хавронюка, присвячені окремим аспектам названої теми та які відіграли значну роль у становленні сучасної теорії кримінально-правової відповідальності за злочини що сягають на інвестиційну діяльність та бізнес в контексті розвитку. Але за роки становлення державності України мінливість економічних та політичних процесів відіграла свою роль та потребує додаткового наукового осмислення. Новітній етап розвитку таких норм в Україні розпочався з розпадом біполярної системи в світі та переходу держави від тоталітарного режиму до демократичного, що призвів до зміни системи цінностей в державі.

У зв'язку з цим, з огляду на різноманітні форми інвестиційної діяльності, та на необхідність забезпечення національної безпеки, охорони інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності, слід вивчити сутність кримінально-правової охорони, і дати чітку характеристику відповідних кримінальних правопорушень для забезпечення належної протидії злочинності в цій галузі економіки та політичної активності.

Під кримінально-правовою охороною розуміють заходи по забезпеченню безпеки існуючих суспільних відносин та інтересів та утримання громадян від злочинних посягань шляхом визначення в кримінальному законі шкідливих для особи, суспільства та держави правопорушень та встановлення за їх вчинення кримінальних покарань та інших заходів кримінально-правового впливу. Дослідження кримінально-правової охорони вимагає також аналізу соціальних передумов криміналізації таких злочинів та відповідних перспектив удосконалення норм кримінального закону та практик його застосування.

З нашої точки зору, кримінально-правовий вплив на інвестиційну діяльність та бізнес у контексті сталого розвитку охоплює низку аспектів, що мають значний вплив на економічну стабільність, екологічну рівновагу та соціальну відповідальність.

До найбільш суттєвих проблем можуть бути віднесені насамперед транснаціональна злочинність. Організована злочинність може серйозно підірвати інвестиційний клімат, знижуючи довіру до бізнесу та державних інституцій. Це може призвести до зменшення інвестиційного потенціалу країни та гальмування сталого розвитку. Більш того, відомі факти негативної оцінки інвесторів програм економічного розвитку країн у транзиції саме задля впливу на

перерозподіл власності. Не меншою проблемою є й зловживання владою, коли використання інструментів впливу на бізнес за допомогою порушення кримінальних справ стає трендом. Відомі випадки, коли під гаслами боротьби зі злочинністю певні політичні сили йдуть на системне порушення прав людини, займаючись фактично перерозподілом власності.

Правовий захист власності. Зазначимо, що у цій сфері недостатня або неефективна правова система, яка не забезпечує адекватний захист прав власності, може збити інвесторів більш схильними утримувати свої інвестиції, що знову ж таки, обмежує потенціал для розвитку бізнесу та сталого економічного зростання. Зрозуміло, що воєнний стан та дерогація окремих положень ЄКПЛ не йдуть на кшталт поглиблення інвестиційних процесів. До того ж існуючі податкові та регуляторні перешкоди також пов'язані із кримінальними практиками які ускладнюють бізнес-процеси та зменшують привабливість інвестиційного середовища.

Наприкінці, екологічні порушення у контексті зловживання природними ресурсами: Кримінальна діяльність, пов'язана з незаконним вирубуванням лісів, незаконною добичею чи транспортуванням корисних копалин, забрудненням довкілля чи іншими екологічними порушеннями, може мати серйозний вплив на сталий використання природних ресурсів та підірвати зусилля у напрямку сталого розвитку. Саме тому ЄС відпрацьовує зараз нові норми у контексті захисту довкілля кримінально-правовими засобами, розглядаючи останні у якості гаранту протидії екологічній злочинності на європейському рівні та захисту інвестиційних процесів.

Таким чином, кримінально-правовий вплив на інвестиційну діяльність та бізнес має велике значення для досягнення сталого розвитку, оскільки він може визначати ефективність та стійкість економіки, якість життя громадян та збереження природних ресурсів.

Наявність численних наукових позицій, які іноді є протилежними з приводу окремих дискусійних питань щодо регламентації захисту інвестиційної діяльності та бізнесу, вказує як на актуальність проблематики, так і на значні ускладнення у процесі кваліфікації злочинів, які посягають на відповідні об'єкти. Методологічно це відображується також на характеристиках та змісті сучасної кримінально-правової політики захисту інвестицій та бізнесової активності.

Вважаємо, що під кримінальною політикою у протидії кримінальним правопорушенням може бути визначеною система стратегічних і тактичних заходів, що забезпечують належну розробку, своєчасне запровадження та ефективну реалізацію норм кримінального права, спрямованих на охорону суспільних відносин від небезпечних посягань, які здійснюються на території відповідно особливостям характеристик режиму правового простору.

Для актуалізації конкретних напрямків рекомендуємо застосовувати поняття режиму кримінально-правового простору, під яким розуміється характеристика кримінальних правовідносин стосовно дії кримінального законодавства в умовах повного чи обмеженого суверенітету держави. Розглядаючи види юрисдикційних повноважень України із застосуванням концепції правового простору, слід зазначити, що принципи та складові сучасної кримінальної політики, особливості реалізації кримінально-правової політики в різних за характеристиками територіальної визначеності суверенних прав держави юрисдикція змінюються за умов з'ясування панування правових чи неправових режимів на відповідних територіях. Не касаючись питань принципу громадянства та темпоральної дії кримінального закону, зазначимо що територіально у кримінальному праві ми зіштовхуємось із концептом повної чи обмеженої юрисдикції. Відомо, що територія з обмеженою юрисдикцією України, є сутнісно частиною

національного правового простору, повноваження по здійсненню суверенітету держави на якому обмежені у відповідності до міжнародно-правових договорів (конвенція ООН з морського права, та ін.), міждержавного конфлікту, внутринаціонального чи гібридного конфлікту, розвитку зловживань в інформаційному чи іншому віртуальному просторі (незаконне морське вщання), тощо.

Неможливість застосування норм національного права по мотивам міжнародно-правового характеру (рішення суду ООН щодо розподілу юрисдикційних повноважень, режим відкритого моря, морської економічної зони, анклав, тощо) з одного боку кореспондує зобов'язанням України. При чому не всі положення діючого кримінального законодавства можуть бути застосованими саме задля колізії між національним правом та міжнародними зобов'язаннями України.

З моменту анексії АР Крим та початку агресії РФ проти України ми зіштовхуємося із новими режимними обмеженнями при здійсненні відповідних проектів економічного розвитку чи захисті власності. Таким чином, механізм становлення інституту кримінальної відповідальності за злочини, вчинені особами на територіях з різною юрисдикцією у кримінальному праві України та міжнародному праві різний як по сутності, так і по основним моделям застосування.

Ліміт кримінально-правової кари за злочини та зловживання владою на територіях з обмеженою юрисдикцією, що виникли у зв'язку із виходом частини території з під контролю уряду по зовнішнім чи внутрішнім причинам, розглядається за умов особливостей стану розвитку міждержавного конфлікту, стану політичної та правової ідеології у державі – жертви агресії, ступеня дозволу застосування примусу як з боку держави, так і згоди громадянського суспільства на застосування примусу щодо окремих його членів.

Зараз, на жаль, існують обмежені можливості забезпечення реального захисту основних фундаментальних прав громадян з боку України (право на життя, на власність) на тимчасово окупованій території з урахуванням здійснення реальних юрисдикційних повноважень державо-агресором, та покладення відповідальності за зловживання владою на державу-агресор та її органи. На жаль, у кримінально-правовій літературі немає достатньо повного аналізу проблеми окупаційного права, яке лише частково розглядається у руслі концепції адміністративного контролю (ЄСПЛ, *Case of Ukraine and the Netherlands v. Russia*, 2022)

Сучасні характеристики злочинів, проти інвестиційної та бізнесової діяльності залежать також від особливостей об'єктивної сторони складів злочинів, та характеристик потерпілих – суб'єктів такої діяльності. Слід зазначити, що названий діяльнісний підхід є достатньо типовим при визначенні типів злочинів. Методологічно відокремлюють концепт місця вчинення злочину та базової діяльності, охопленої відповідною мотивацією, при конструюванні поняття транснаціональних, міжнародних злочинів, злочинів у сфері ЗЕД, наприкінці, воєнних злочинів згідно положенням Рим-

ського статуту Міжнародного кримінального суду. Це відображає міжнародний (за поширеністю) характер обстановки здійснення злочинної діяльності при національному походженні кримінально-правової заборони.

Вважаємо, що кримінально-правове поведіння з особами, які вчинили злочини проти інвестиційної та бізнесової діяльності, повинно базуватися на принципах суворої відповідальності посадових осіб, службових осіб приватного сектору, а також транспарентності соціального контролю за зловживаннями владою.

До того ж розвиток економічної політики інвесторів в усьому світі здійснюється у напрямку політичної чи економічної експансії, що породжує необхідність регулювання відповідних аспектів кримінальної активності.

З цього боку вважаємо за необхідне відображувати проблему захисту бізнесу в контексті сталого розвитку не тільки з точки зору позитивістського підходу за яким доктринальні аспекти вивчення та попередження злочинності у сфері зовнішньоекономічної діяльності розглядаються виключно в генетичному аспекті.

Тобто коли цей вид злочинності відокремлюється від інших за допомогою визначення кола норм, та ролі цих норм у загальній системі злочинів, у співвідношенні із формуванням системи захисту національної безпеки.

Іншим, продуктивним шляхом вивчення проблеми є моделювання образу кримінальності у сфері впливу на інвестиційну діяльність та бізнес, та її співвідношення із зловживаннями правом з урахуванням тенденцій та перспектив сталого розвитку на усіх рівнях соціальної взаємодії.

Таким чином, методологічно розвиток проблематики, що вивчається, потребує взаємного аналізу з точки зору: позицій міжнародного публічного (Міжнародний кримінальний суд), та міжнародного приватного (колізієне законодавство) права;

наднаціонального права та апроксимації *acquis* (нормативна база протидії злочинам у сфері інвестиційної діяльності на рівні Європейського союзу - *market abuse*);

національного законодавства відповідно діючим правовим режимам та юрисдикційним повноваженням;

міжнародного права розвитку задля виявленню шляхів нейтралізації глобальних економічних дисонансів, що передують злочинності.

Важливим аспектом проблеми є й розвиток проблеми соціальної відповідальності інвесторів та бізнесу у сфері захисту прав людини.

Кримінальна діяльність в бізнесі, пов'язана із незаконним працевлаштуванням, аутсорсінгом, ланцюгами постачання, порушеннями прав працівників або недотриманням стандартів безпеки, може шкодити репутації компанії та підірвати їх соціальну відповідальність, що, в свою чергу, може призвести до втрати клієнтів та інвесторів та глобального порушення прав людини. Отже право прав людини [7], додатково отримуючи підтримку у сфері гармонізації прав інвесторів та громадян, повинне знайти своє додаткове втілення у системі кримінально-правової охорони інвестиційної діяльності.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Логвинський Г.В. Кримінально-правова протидія злочинам у сфері зовнішньоекономічної діяльності у сенсі концепта розвитку. *Міжнародне право розвитку: сучасні тенденції та перспективи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2015 р.); НУ «ОЮА»; Кафедра міжнар. права та міжнар. відносин. Одеса, 2015. С. 44-49
2. Tulyakov V. A. Global risks of world's development and the essence of criminal law and criminology *Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (9–10 жовт. 2014 р.) / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. X. : Право, 2014. С. 78-82.
3. Kyoto Declaration on Advancing Crime Prevention, Criminal Justice and the Rule of Law: Towards the Achievement of the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York, 2021. URL: [https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ\\_Sessions/CCPCJ\\_30/Kyoto\\_Declaration\\_V2102815.pdf](https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_30/Kyoto_Declaration_V2102815.pdf)
4. Андрій Бова. Організована злочинність у вимірі глобалізації URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=39&c=766>
5. Ківалов С. В., Головін Б. М., Туляков В. О., Мельничук Т. В., Аркуша Л. І., Маркін В. І., Крикливець Д. Є. Організована та економічна злочинність: підручник / за ред. В. О. Тулякова. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2022. 292 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.26025>
6. Бойко А.М. Детермінуючий комплекс економічної злочинності в умовах переходу України до ринкової економіки *Науковий вісник Чернівецького університету*: 36. наук. пр. Вип. 435: Правознавство. Чернівці: Рута, 2008. С. 96.-101.
7. Логвинський Г. В. Деякі аспекти положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у захисті зовнішньоекономічної діяльності *Кримінально-правова політика України у дискурсі рішень Європейського суду з прав людини*: матер. міжнар.наук.-практ. інтернет-конф., (м. Одеса, 22 квітня 2016 р.) / Одеса, 2016. С. 142-147.